

INSTYTUT HISTORII PAN	
Wpłynęło: 18.06.2025	Znak: papier
Ref:	Zał:

Prof. dr hab. Tomasz Pudłocki

Kraków, 17 VI 2025 r.

Instytut Historii Uniwersytetu Jagiellońskiego

tomasz.pudlocki@uj.edu.pl

**Recenzja w postępowaniu o nadanie stopnia doktora habilitowanego dr. Piotrowi
Kuligowskiemu w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia**

Piotr Kuligowski to uczony, którego dotychczasowa ścieżka naukowa jest bardzo mocno umiędzynarodowiona. Trend ten, od dawna widoczny w różnych dziedzinach w Polsce, w humanistyce krajowej coraz częściej (wreszcie) zyskuje na znaczeniu. W przypadku Habilitanta publikacje zagranicą i w językach kongresowych (przede wszystkim po angielsku i francusku) nie są – jak to najczęściej bywa – dodatkiem do głównego nurtu piśmiennictwa polskojęzycznego, ale stanowią większość tego, co ogłosił drukiem. To bardzo rzadkie podejście i znakomicie rokujące na przyszłość, nie tylko dla Habilitanta, ale i nauki polskiej.

Doktor Kuligowski związał się początkowo z Uniwersytetem im. A. Mickiewicza w Poznaniu, gdzie uzyskał magisterium i doktorat, po czym od 2020 r. zatrudniony jest w Instytucie Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk w Warszawie (na różnych stanowiskach). Wziąwszy pod uwagę, że doktorat obronił niespełna sześć lat temu, tj. w grudniu 2019 r. jego międzynarodowa aktywność jest naprawdę imponująca. Habilitant ścieżkę swojej kariery oparł głównie na pracy projektowej i kooperacji z zagranicznymi ośrodkami europejskimi.

Ocena dorobku naukowego

Dr Kuligowski od 2018 otrzymał cztery prestiżowe stypendia: Narodowego Centrum Nauki w ramach programu Etiuda, Ministra Nauki i Szkolnictwa Wyższego dla wybitnych młodych naukowców, Joseph Conrad Fellowship Instytutu de Republica oraz w 2024 r. w Pradze – Visegrad Group Academies Young Researcher Award. Są one wynikiem jego znacznych osiągnięć naukowych oraz aktywności naukowych. Te drugie obejmowały staże i pobyty naukowe m.in. na Uniwersytecie Jagiellońskim, Centre de recherche en histoire européenne comparée, Uniwersytet Paris-Est Créteil, Laboratoire Triangle, École normale supérieure de Lyon, Friedrich-Meinecke-Institut der Freien Universität Berlin oraz krótsze pobyty na uniwersytetach w Antwerpii (Belgia), Wiedniu (Austria), Błogojewgradzie (Bułgaria), Lejdzie (Holandia), Brukseli (Belgia), Jyväskylä (Finlandia). Trudno by doświadczenie współpracy w różnych ośrodkach

naukowych w kraju (Poznań, Warszawa, Kraków), a przede wszystkim bogate i różnorodne pobyty w ważnych ośrodkach europejskich nie wpłynęły na jego horyzonty poznawcze a przez to na wyniki badań.

Dr Kuligowski do tej pory opublikował dwie książki, obie w 2020 r. (*Radykałowie polistopadowi i nowoczesna galaktyka pojęć, 1832-1888*, Kraków, oraz „*Zniszczyć wszelkie państwo*”. *Idee wędrowne Ludwika Królikowskiego (1799-1879)*, Poznań). Współredagował trzy numery tematyczne „Praktyki Teoretycznej” (dwa numery) oraz jeden „Global Intellectual History”. Po obronie doktoratu opublikował 9 artykułów, z czego 3 we współautorstwie, a przed obroną 15. Po obronie doktoratu Habilitant ogłosił dwa rozdziały w monografiach naukowych, przed obroną – zaledwie jeden. Do tego dochodzi kilka recenzji. Ważny nurt w jego pisarstwie obejmują teksty ogłaszane w językach angielskim i (rzadziej) francuskim. Ilościowo są to osiągnięcia przeciętne jak na osobę starającą się o stopień doktora habilitowanego.

Przede wszystkim Piotra Kuligowskiego interesowała refleksja metodologiczna wokół problematyki transferu oraz jego uwarunkowań (co znakomicie świadczy o jego teoretycznym i warsztatowym przygotowaniu, a, niestety, metodologia wciąż za rzadko jest przedmiotem refleksji historyków). Stałym i ważnym nurtem w jego dorobku jest identyfikowanie transferów idei i procedur z Francji do Belgii oraz na ziemię polskie, a także obszary Imperium Rosyjskiego. Nurtem dominującym jest też badanie idei i języka polskiej polityki lewicowej w XIX w. – temu poświęcił obszerną i opartą na bardzo szerokim wyborze źródeł i literatury książkę o radykałach polistopadowych (bardzo dobrze przyjętą w środowisku) oraz kilka artykułów. Erudycyjna biografia Ludwika Królikowskiego też stała się pretekstem do poszerzenia kilku wybranych wątków z twórczości tego przedstawiciela polskiego mesjanizmu w kolejnych publikacjach. Zupełnie incydentalnie należy potraktować zainteresowania Habilitanta współczesnym populizmem oraz zagadnieniem pańszczyzny i tzw. ludowej historii Polski.

Chciałbym podkreślić, że główne dokonania naukowe Habilitanta, tj. monografia o radykałach polistopadowych oraz biografia intelektualna Ludwika Królikowskiego (dużo skromniejsza rozmiarowo, ale trudna do skonstruowania ze względu choćby na burzliwe życie bohatera i jego płodność) wystawiają mu jak najlepsze świadectwo. To książki głęboko przemyślane, oparte na szerokiej kwerendzie źródłowej (obejmującej rozmaite źródła), erudycyjne, doskonale osadzone w mentalności badanego okresu, z interesującymi kontekstami i odniesieniami, pozwalającymi lepiej zrozumieć badane zagadnienia; obie pozycje odważnie dyskutują z osiągnięciami poprzedników, a zatem wnoszą nie tylko quantum wiedzy, ale i powiew nowo-

ści w interpretacji zjawisk. Dr Kuligowski – co bardzo ważne – stawia dobre, stymulujące hipotezy, a także proponuje własne spojrzenie w analizie, które następnie przekonywająco udowadnia.

Tak należy popatrzeć i na jego mniejsze studia, tj. artykuły. W jego dorobku tematycznie zwraca uwagę Paryż i dorobek francuskiej myśli polityczno-społecznej głównie I połowy XIX w. jako centra inspiracji dla Polaków oraz mieszkańców Europy Środkowo-Wschodniej. Niby nie jest to nowy nurt w badaniach, mający już swoje bogate tradycje, ale piarstwo Kuligowskiego bynajmniej nie jest w tym zakresie odtwórcze czy epigońskie – metodologiczna wrażliwość i zaciętość w zadawaniu nowych pytań badawczych czynią je świeżymi i stymulującymi poznawczo. Habilitant w swoich tekstach imponuje znaczną siłą przekonywania i erudycją. Jego badania nad dziedzictwem mentalnym Wielkiej Emigracji znakomicie korespondują z osiągnięciami słowackiego naukowca Olivera Zajaca¹, nawet jeśli zbliżeni do siebie wiekiem uczeni inaczej patrzą na badaną przestrzeń – Zajac przede wszystkim na Hôtel Lambert i niemieckojęzyczny krąg odbiorców, a Kuligowski – emigracyjną demokrację i krąg francuskojęzyczny. O tym, że artykuły Habilitanta spotykają się z uznaniem świadczy ich znaczna cytowalność i uznanie, jakim (wciąż młody) doktor cieszy się w środowisku. Mamy zatem w jego przypadku do czynienia z uczonym, który kładzie duży nacisk na jakość swoich tekstów, którą da się zmierzyć i ocenić.

Na podkreślenie zasługuje fakt, że dr Kuligowski nie unika pisania recenzji. Wprawdzie jedynie recenzja *Ludowej historii Polski* Adama Leszczyńskiego spełnia kryteria typowej recenzji, pozostałe, ogłoszone po angielsku w periodykach zagranicznych są raczej typowymi omówieniami i to w ujęciu przychylnym wobec ocenianych książek, niemniej jednak warto podkreślić wkład Habilitanta i w rozwój tej formy piarstwa historycznego. Może w przyszłości podjąłby się recenzowania pozycji, które zasługują na bardziej krytyczne spojrzenie, skoro – jak napisał w recenzji *Ludowej historii Polski* – krajobraz polskiej historiografii wydaje mu się tak zatechły (użyłem tu parafrazy jego własnych słów). Na tym etapie od uczonych wymaga się nie tylko stawiania śmiałych tez, ale i odwagi w ocenie prób piarskich środowisk, w których się poruszają.

Ocena osiągnięcia naukowego stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny

¹ Zob. O. Zajac, *Hôtel Lambert and the Austrian Empire, 1831–1846. The Political Discourse and Activities of Adam Jerzy Czartoryski*, Cham 2024.

Habibitant w oparciu o art. 219 ust. 1 pkt 2 lit. b skorzystał z możliwości przedstawienia jako osiągnięcia naukowego, stanowiącego znaczny wkład w rozwój dyscypliny jednego cyklu powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych. Cykl ten, który zatytułował jako *Transfer pojęć społeczno-politycznych w dziewiętnastowiecznej Europie*. Składa się on z ośmiu artykułów z czego połowa, tj. cztery są we współautorstwie, co obniża ich rangę jako indywidualny wkład autora w rozwój nauki. Są to: *From Rejection to Historicization: The Reception of Robert Owen's Ideas in the 19th Century Polish Context*, „History of European Ideas”, vol. 47, no 2, 2021, p. 202-215, (współautor: Quentin Schwanck) *Travelling counter-concepts in revolutionary Europe: individualism-socialism from Pierre Leroux to Polish 'democratism'*, „Journal of Political Ideologies”, vol. 26, no 2, 2021, p. 161-179, (współautor: Quentin Schwanck) *Between Science and Utopia. Physical and Astronomical Notions within French and Polish Fourierism*, „Historical Reflections”, vol. 48, no 2, 2022, p. 1-17, *Discussing Pauperism in mid-Nineteenth Century Poland and Russia: A Study of Conceptual Transfers to the Imperial Heartland and Peripheries*, „Global Intellectual History”, 2023, p. 1-18, *New Poland in the New World Utopian Settlement Project on the Polish Way, 1843-1853*, „Canadian-American Slavic Studies”, 58 (4), 2024, p. 408-427, *Steampunk Association: The Project for a Polish Utopian Settlement in California in the Mid 19th*, „Forum Historiae”, no 17 (2), 2023, p. 10-27, (współautor: Stanisław Knapowski) *Communicating Utopia: Facets of the Concept of Social Palace in 19th-Century France*, „Redescriptions: Political Thought, Conceptual History and 2 Feminist Theory”, no 27 (2), 2024, p. 143-163, (współautor: Bartłomiej Blesznowski) *Road not taken? Inventing, modernizing, and renegotiating the concept of association in 19th-century Socialism*, „Journal of Political Ideologies”, 2023, p. 1-20.

Na uwagę zasługuje fakt, że zostały one opublikowane w prestiżowych lub przynajmniej dobrych, międzynarodowych periodykach anglojęzycznych o szerokim zasięgu. Objętościowo często nie przekraczają jednak nawet arkusza – nie to jednak stanowi *clue* w ich ocenie. Wbrew tytułowi cykl nie obejmuje transferu pojęć społeczno-politycznych w XIX-wiecznej Europie, ale raczej recepcję wybranych idei zachodnioeuropejskich w polskiej myśli społeczno-politycznej, a rzadziej zaś wpływ badanych przez dr. Kuligowskiego jednostek na myśl zachodnią. Jak sam Habibitant napisał, charakteryzując cykl: „W swych artykułach koncentrowałem się przede wszystkim na szeroko rozumianych pojęciach wczesnego socjalizmu i radykalizmu w dziewiętnastym wieku”. To znacznie zawęży problematykę, zwłaszcza że jak Habibitant zaznaczył w Autoreferacie, interesowały go w przedstawianym cyklu „badania wybranych przypadków”. Naturalnie *case studies* pozwalają uchwycić wiele istotnych elementów w transferze

wiedzy i poprzez mikroskalę dostrzec te zagadnienia, które umykają w ujęciu makrohistorycznym, niemniej jednak to właściwy dobór przykładów pozwala dostrzec europejskie trendy w badanym przez Habilitanta zagadnieniu. Czy w dużej mierze skupienie się na przykładach polskich pozwala właściwie uchwycić cyt. „w jaki sposób pojęcia społeczno-polityczne mogą «podróżować» przez granice: narodowe, państwowe, językowe, kulturowe, wreszcie – między różnymi rejestrami dyskursu” (s. 4 z Autoreferatu). Czy aby nie są to wnioski trochę na wyrost i nieuzasadnione, zwłaszcza że choćby kontekst czeski, węgierski, serbski, portugalski, norweski, bułgarski czy grecki są jednak inne. Bynajmniej nie chodzi mi tu jedynie o doświadczenie polityczne i społeczne XIX-wiecznych przedstawicieli wymienionych narodów, ale też kontekst kulturowy i mentalny, czy dostęp do dóbr kultury wysokiej (książek, periodyków i uniwersytetów) – jakże odmienne w krajach włoskich, niemieckich czy we Francji oraz Wielkiej Brytanii. Poza tym czym innym będzie transfer wiedzy wśród intelektualistów będących na emigracji, a trochę czym wśród tych, którzy działali „w starych krajach” lub też starali się łączyć te środowiska. Tych zależności będzie dużo, a ich śledzenie i dekonstrukcja to proces złożony i wielowątkowy.

Pomimo moich zastrzeżeń, nie będę ukrywał, że wszystkie analizowane artykuły są jak najlepszym przykładem pisarstwa historycznego. Co więcej, konteksty obejmujące elementy poza polską myślą społeczno-polityczną w artykułach Kuligowskiego często się pojawiają. Zgadzam się bowiem ze stwierdzeniem, że XIX-wieczna myśl polska może być znakomitym przykładem tego, co działo się w Europie Środkowo-Wschodniej w badanym okresie. Dynamiczny wzrost piśmiennictwa przy bardzo niesprzyjających warunkach zaborowych jest fenomenem od dawna nurtującym badaczy – liczbowo pod tym kątem Polacy przewyższali inne narody w regionie. Pisali o tym już Karol Estreicher, a we współczesności Julian Dybiec czy Jan Wnęk.

Habilitanta nie interesuje jednak liczbowy przyrost książek i periodyków, w których znalazły się interesujące go zjawiska, choć – chwała mu za to – i od takich rozważań nie ucieka, próbując określić skalę zjawiska. W badaniach nad transferem myśli społeczno-politycznej to zaledwie pierwszy krok. O tym, że tematyka jest ważka świadczy jeszcze to, że dziewiętnastowieczna polska myśl polityczna była bardzo podatna na wpływy i integracyjna. Nie oznacza to jednak, że odbiór lub wykorzystanie idei zapożyczonych z innych kontekstów nie spotykało się z dezaprobatą. Jednocześnie należy zauważyć, że nie było tylko polską cechą, że obce idee wprowadzane w ramy dyskursów narodowych wywoływały krytykę z powodu ich „obcości”. Dr Kuligowski jest świadomym tych pozornie sprzecznych, a jednak doskonale uzupełniających

cych się tendencji, co czyni jego rozważania jeszcze bardziej interesującymi. Chociaż Habilitant z uznaniem odnosi się do dokonań swoich poprzedników, to jednak twórczo korzysta z ich dorobku, wnosząc do poruszanych zagadnień znaczny powiew świeżości interpretacyjnej. To właśnie erudycyjne konteksty, bardzo dobra znajomość procesów zachodzących w Europie w I połowie XIX w. (politycznych, gospodarczych, społecznych, kulturowych) czyni recenzowane studia tak unikatowymi i wystawia im jak najlepsze świadectwo. Co należy uwypuklić *in plus* – dr Kuligowski zajmuje się tematyką istotną, stawia ważne pytania badawcze, jest człowiekiem czytany i wpisuje się w jakże popularne obecnie badania nad utopiami pozytywnymi i negatywnymi, by choćby przywołać badania Andrzeja Juszczyka². Co więcej, jego obycie w świecie XIX-wiecznych francuskich ideałów politycznych oraz w ich transferze mocno wyróżnia go na tle innych badaczy. Zatem, chociaż cykl artykułów, przedstawionych jako osiągnięcie naukowe, stanowiące znaczny wkład w rozwój dyscypliny objętością i szerokością tematyczną nie imponuje i jego tytuł częściowo nie odpowiada zawartości, to już sama analiza tekstów wystawia ich Autorowi bardzo dobre świadectwo. Jestem przekonany, że przy obecnej pracowitości i konsekwencji dra Kuligowskiego uwieńczy on swoje studia monografią, w której udowodni nieprzekonanym iż zasługuje na awans. Zatem, pomimo niekiedy poważnych zastrzeżeń uważam, że dr Kuligowski zasługuje na szansę i w tym punkcie stwierdzam, że spełnia kryteria stawiane kandydatom i kandydatkom do stopnia doktora habilitowanego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Ocena dorobku dydaktycznego, organizacyjnego i popularyzującego naukę

Z przyczyn oczywistych, co Habilitant uczciwie przyznaje, dorobek dydaktyczny dra Kuligowskiego jest bardziej niż skromny. Świadom tego, że nie jest na stałe związany z żadną uczelnią wykorzystywał on rozmaite możliwości, aby „zaistnieć” również i w obszarze dydaktyki. Należy mieć nadzieję, że w przyszłości ścieżka jego kariery potoczy się tak, że będzie on miał możliwość dzielenia się swoją wiedzą i doświadczeniem ze studentami.

Pozytywnie należy ocenić osiągnięcia Habilitanta z zakresu organizacji nauki. Nie nazywałbym go wprawdzie „bogatym doświadczeniem organizacyjnym”, jak to ujął dr Kuligowski w Autoreferacie, ale na pewno jest to doświadczenie przyzwoite. Był on pomysłodawcą, organizatorem lub współtwórcą trzech międzynarodowych konferencji naukowych w Warszawie, a także jednej w Berlinie. Ale już uczestnictwo w konferencjach naukowych zarówno w kraju,

² Zob. szerzej: A. Juszczyk, *Stary wspaniały świat. O utopiach negatywnych i pozytywnych*, Kraków 2014.

jak i poza jego granicami jest – jak na człowieka zaledwie sześć lat po doktoracie – imponujące. Wystąpienia – głównie po angielsku – chronologicznie głównie obejmują I połowę XIX w.; dr Kuligowski dzielił się efektami swoich badań w różnych europejskich ośrodkach, z którymi współpracuje, tj. m.in. w Finlandii, Niemczech, Belgii, Holandii, Wielkiej Brytanii, Rosji, USA, Rumunii. Nie do końca jestem przekonany, czy wszędzie był w rzeczywistości w okresie pandemii COVID-19, gdyż nie podał żadnych przykładów konferencji on-line (które dominowały długo w czasie tymczasowych lockdownów), co nie umniejsza jednak jego aktywności na tym polu. Trzeba jednak podkreślić, że w dużej mierze (z wyjątkami) są to sesje naukowe wynikające z pracy History of Concepts Group. Aktywność ta zatem robi wrażenie, ale równocześnie nie trudno nie zauważyć, że uczony w dużej mierze funkcjonuje w jednym środowisku (nawet jeśli międzynarodowym), a swoją sieć kontaktów i aktywności zbudował w oparciu o tę platformę.

Wysoko ocenić wykonawstwo w projektach i grantach – ich liczba i zakres tematyczny budzą szacunek dla pracowitości Habilitanta i zasługują na szczególne podkreślenie, zwłaszcza że niektórych był kierownikiem. Cieszy też fakt, że dr Kuligowski nie uchyla się od prac jako recenzent wewnętrzny artykułów dla różnych periodyków naukowych – pod tym kątem ma poważne osiągnięcia.

Współpraca z otoczeniem społecznym w ramach popularyzacji nauki wypada mniej niż skromnie. Habilitant zaznaczył w Autoreferacie, że ma na swoim koncie po jednym udziale w debacie, wykładzie popularnym i współtworzeniu wystawy, a także kilka artykułów popularnych i siedem podcastów. To wynik jak na kandydata na przyszłego samodzielnego pracownika bardzo słaby. Rozumiem, że dr Kuligowski do tej pory skupił się na osiągnięciach naukowych, ale model uczonego aktywnego jedynie w środowisku badaczy (nawet jeśli międzynarodowych) nie jest obecnie najbardziej promowany w naukach humanistycznych, a możliwości zaistnienia w różnych środowiskach (w tym lokalnych i regionalnych) nie brak.

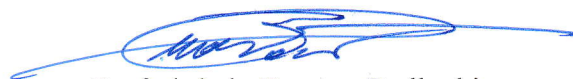
Fatalnie prezentuje się członkostwo dra Kuligowskiego w międzynarodowych lub krajowych organizacjach i towarzystwach naukowych. Habilitant jest tylko członkiem History of Concepts Group – międzynarodowej platformy badawczej. Do tej pory nie był zainteresowany wychodzeniem poza ten krąg naukowo-towarzyski, co budzi spore zdziwienie i zastrzeżenie co do jego przyszłego funkcjonowania w tzw. środowisku naukowym poza głównym obiegiem.

Konkluzja

W swoich badaniach dr Piotr Kuligowski, wciąż bardzo młody jak na polskie warunki w chwili starania się o habilitację, jest typem uczonego płodnego, odważnego i nastawionego na współpracę międzynarodową. Ewidentnie najlepiej czuje się w badaniach nad pierwszą połową XIX i w tym przedziale chronologicznym ma niezaprzeczalne osiągnięcia. Trzeba podkreślić, że choć rozwój naukowy Habilitanta po doktoracie jest nierównomierny, ale wybrał on najbardziej imponującą, ale też i niełatwą z możliwych ścieżek kariery – postawienie na szeroką współpracę międzynarodową, która zaowocowała w bardzo krótkim czasie znacznymi osiągnięciami.

Podsumowując pragnę stwierdzić, że dotychczasowe osiągnięcia naukowe dr. Piotra Kuligowskiego, pomimo zastrzeżeń do cyklu artykułów wskazanych jako cykl powiązanych tematycznie artykułów naukowych opublikowanych w czasopismach naukowych lub w recenzowanych materiałach z konferencji międzynarodowych znakomicie rokują na przyszłość. Habilitant potrafi odnajdywać się w większych formach historycznych, o czym świadczą dwie opublikowane w 2020 r. książki. W niespełna sześć lat po doktoracie jego dorobek i rozpoznawalność międzynarodowa stanowią istotny wkład w badaniach nad historią europejskiej myśli społeczno-politycznej, ze szczególnym uwzględnieniem polskiej – I połowy XIX stulecia, przynosząc nowe ustalenia badawcze. Autor wykazuje się istotną aktywnością naukową, a to, co publikuje jest szeroko cytowane w kraju i poza jego granicami. Nie jest on typem gabinetowego uczonego, zgłębiającego przez lata jeden temat – rozpiętość zainteresowań jest niezła, a współpraca międzynarodowa, którą podejmuje – imponująca. Warto, aby w przyszłości nie zapominał o większym nacisku na popularyzację i współpracę z różnymi ośrodkami naukowymi (np. towarzystwami naukowymi).

Pomimo zastrzeżeń, nie można nie zauważyć, że dorobek naukowy Habilitanta jest wartościowo poznawczy. Spełnia – w moim mniemaniu – wymogi wysuwane wobec rozpraw habilitacyjnych w art. 219 ust. 1 pkt 2 i 3 ustawy z dn. 20 lipca 2018 r. Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce (tj. Dz. U. z 2021 r., poz. 478). Tym samym wnioskuję o dopuszczenie dr. Piotra Kuligowskiego do dalszych stadiów przewodu habilitacyjnego w dziedzinie nauk humanistycznych w dyscyplinie historia.

Prof. dr hab. Tomasz Pudłocki